

О. А. Лук'янихіна,
Україна, м. Суми, СФ ХНУВС
В. О. Лук'янихін,
Україна, м. Суми, СумДУ

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ЧЕРЕЗ ТЕОРІЮ ПОТРЕБ

Кількість іноземних студентів, які навчаються в українських ВНЗ, починаючи з 1991 року, стабільно збільшується, хоча у 2014-2015рр. цей показник дещо знизився у зв'язку із подіями у Криму та військовими діями на Сході України. Збільшення кількості студентів-іноземців обумовлено багатьма причинами, зокрема:

1) складною економічною ситуацією, з якою стикнулися навчальні заклади на тлі міжнародних фінансових криз та негативних загальнонаціональних економічних тенденцій;

2) зменшенням державного замовлення, а після прийняття у 2014 році Закону України «Про вищу освіту» – взагалі введенням нового принципу розподілу бюджетних місць;

3) жорсткою конкуренцією між ВНЗ на ринку освітніх послуг і боротьбою за українського абітурієнта;

4) необхідністю збереження і відтворення освітнього і наукового потенціалу навчального закладу – забезпечення попиту на освітні послуги (наявність достатньої кількості годин навчального навантаження допомагає утримати НПС навчальних закладів від пошуку роботи в інших галузях та виїзду за кордон).

Рішення щодо залучення на навчання іноземних студентів стало одним із елементів стратегії

диверсифікації, що дозволило українським університетам у певній мірі убезпечити себе від ризиків, котрі виникли після 1991 року у зв'язку із переходом на нові ринкові економічні відносини, нестачі коштів і необхідності пошуку джерел фінансування освітньої та наукової діяльності, починаючи з 2011 року, внаслідок демографічної ситуації, що негативно позначилась на кількості вступників до ВНЗ, а також необхідності зміцнення позицій України на міжнародному ринку освітніх послуг.

За даними Українського державного центру міжнародної освіти МОН [1] на 01.01.2016 року кількість студентів - іноземців у 185 ВНЗ України склала 63906 осіб. У порівнянні з 2011 роком їх було – 53664 особи. Зазвичай в освітній діяльності заклади вищої освіти приділяють багато зусиль для розвитку саме цього напрямку, оскільки це дозволяє організувати освітній процес як на денній, заочній так і на дистанційній формах навчання. Мотиви освітян зрозумілі і пов'язані, в основному, з економічними причинами. А в чому ж інтерес іноземців до нашої системи освіти й українських дипломів?

Відповідаючи на це питання, можна сформулювати низку мотиваційних чинників, на яких ґрунтується бажання іноземців їхати на навчання до нашої країни. Вони мають різну природу, але прийняття суб'єктом остаточного рішення щодо навчання відбувається під впливом декількох мотивів, котрі у багатьох випадках неможливо розділити. У загальному вигляді модель мотивації через потребу представлена на рис.1 [2]:

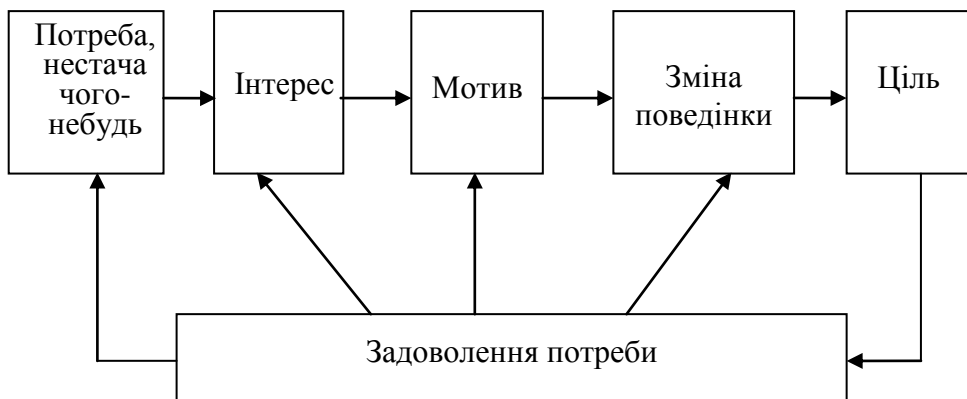

Рис. 1 Схема мотиваційного процесу

Усвідомлення потреб людиною викликає і формує інтерес, котрий з урахуванням ціннісних орієнтацій особистості трансформується у мотив – усвідомлене спонукання до дій, зміни поведінки людини з метою задоволення потреби. Результатом може бути повне задоволення, часткове задоволення чи незадоволення потреб індивіда, що може спонукати людину до дії і до пошуку нових способів задоволення потреби.

На наш погляд, мотиваційні причини отримання освіти за кордоном, зокрема, в Україні, доцільно розглядати через теорії потреб, які поширені у науковій літературі з менеджменту, соціології, психології і представлені у роботах А.Маслоу, К.Альдерфера, Ф.Герцберга, Є.Ільїна та інших.

На наш погляд, як у вітчизняних, так і у іноземних студентів, отримання освіти належить до базових потреб (потреби захищеності і безпеки), оскільки професія надає формальну можливість влаштуватися на роботу з вищою заробітною платою і у майбутньому забезпечити себе і власну сім'ю, сформувати певний достаток і задовольняти інші потреби – від первинних до потреб вищого порядку.

Крім того, ця причина може спонукати інших членів родини погодитися на відрядження одного із братів на навчання, результатом чого буде отримання більш високого статусу і фактично очікування у майбутньому підтримки від такого родича.

За теорією потреб самореалізація, бажання бути визнаним і мати повагу серед оточуючих, отримання статусу і можливість увійти до кола людей певної престижної професії, можливості впливати на інших є потребами більш високого порядку, але в певній мірі усвідомлення отримання таких переваг у майбутньому теж спонукає людей до конкретних дій вже сьогодні.

Важливим мотиваційним чинником виїзду іноземних громадян на навчання в Україну є втеча від війни, що відбувається на їх батьківщині (Палестина, Сирія, Ірак, Афганістан) – це у чистому вигляді задоволення потреби у безпеці. Внаслідок реалізації такого мотиву можуть виникати супутні мотиви, наприклад, створення сім'ї й асиміляція на новій території.

Також важливими чинниками вибору українських закладів освіти є вартість підготовки фахівця, котра може бути нижчою, ніж на батьківщині або у Європі чи в Америці, і якість підготовки, що асоціюється з достатньо високим рівнем знань, який традиційно забезпечували навчальні заклади СРСР.

Досліджуючи групи вітчизняних студентів, А.М.Печников та Г.А.Мухіна [3], М.В.Вовчик-Блаkitная [4] виділили низку провідних навчальних мотивів, котрі можна екстраполювати і на іноземних громадян та згрупувати таким чином:

- 1) особистого престижу або загально соціальний;
- 2) пізнавальний;
- 3) професійний;

4) утилітарно-прагматичний (отримання диплома про вищу освіту).

Яскравим прикладом впливу престижності професії на вибір студента є медичний фах. За даними [1] багато років поспіль у іноземних студентів це найбільш затребуваний напрямок. Навчаючись, студент поступово наближається до омріяного підвищення статусу. У процесі навчання також може актуалізуватися пізнавальний мотив, коли безпосередньо виникає інтерес до певного предмету.

На нашу думку, у багатьох іноземних студентів прагматичний мотив може актуалізуватися на початковому етапі, оскільки він характерний для менш успішних студентів (не є таємницею, що певна частка студентів-іноземців у своїй країні не змогли би скласти вступні іспити або ж їм потрібно було би приділити набагато більше зусиль для вступу, ніж у нас). У свою чергу, на успішність навчання у більшій мірі впливають «професійний» і «пізнавальний» мотиви.

У успішних студентів перші три види мотивів проявляються більш яскраво, ніж у студентів із середньою та низькою успішністю.

Зазначимо що, показники успішності навчання студентів досить різні бо обумовлені чинниками, що мають як особистісну (формується всередині особистості і пов'язана з її здібностями, характером, системою цінностей, світосприйняттям, базою наявних знань і т. ін.), так й організаційну основу – викликану зовнішніми чинниками (методика викладання, особистість викладача, конкурентна ситуація у групі, тощо).

Характеристики особистості відрізняються базовими здібностями, котрі вона отримала від народження, виховання, умов, у яких зростала і формувалася, освіти і т. ін. У зв'язку з цим готовність і спроможність сприйняття нової інформації в рамках

освітнього процесу буде різною. В залежності від того, які цілі ставить перед собою студент, буде його бажання опанувати нову мову, навчальний матеріал дисциплін навчального плану і т. ін.

Опанування мови ускладнюється новим соціокультурним середовищем, яке охоплює і незвичні традиції, і релігійні погляди, систему харчування, відносини між членами суспільства тощо, і відмінні від звичних кліматичні умови.

Зазвичай адаптаційний процес проходить більш м'яко, якщо студент навчається на підготовчому відділенні. У цьому випадку отримання мовних компетентностей поєднується із ознайомленням і звиканням до нових умов через організаційні заходи (бесіди, екскурсії, спостереження, спілкування із працівниками відповідних деканатів, центрів, департаментів) і навчальний матеріал, де теми занять і мовні конструкції наближені до ситуацій із реального життя студента. Це дозволяє активізувати його емоційну складову і залучити різні форми запам'ятовування матеріалу.

Також позитивною складовою для підвищення мотивації студентів-іноземців до навчання є можливість більш якісної роботи з викладачем, що реалізується у невеликих (4-8 слухачів підготовчого відділення) групах. У такому підході ми бачимо реалізацію на практиці принципу індивідуально орієнтованого навчання. Крім того, робота у таких групах дозволяє викладачеві приділити увагу усім студентам, що підвищує результативність навчання і опанування мовленнєвих і комунікаційних навичок. Психологічний момент задоволення від успіху у вивченні матеріалу, розширення кола суб'єктів комунікаційного процесу, можливість спілкуватися: говорити самому, отримувати інформацію, розуміти

інших, складати спочатку прості, а потім – складніші мовні конструкції, має позитивний мотиваційний ефект і спонукає студента до подальшої роботи, бо він відчуває полегшення у соціальному житті. З огляду на теорію потреб, ми можемо віднести знання мови країни, у якій Ви перебуваєте, з одного боку, до потреб безпеки і захищеності, а з іншого, до групи потреб належності та причетності.

Таким чином, дія усього комплексу мотиваційних чинників спричиняє позитивний ефект у навчанні студента-іноземця, а вибір професії і бажання навчатися спонукають його більш вимогливо ставитися як до самого себе, так і до якості отримуваних ним освітніх послуг, що забезпечує позитивні передумови наполегливості в отриманні знань.

Список літератури

1. Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг іноземцям [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intered.com.ua/>.
2. Мескон М.Х. Основы менеджмента: Пер.с англ. // А. Мескон, М.Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1996. – 704 с.
3. Печников А.Н., Мухина Г.В. Особенности учебной мотивации курсантов юридических вузов МВД. – Психологи: итоги и перспективы: Тезисы научно-практической конф. – СПб., 1996. – С. 35-37.
4. Вовчик – Блакитная М.В. Мотивационный аспект развития учебной деятельности студентов // Воспитание, обучение, психическое развитие: Тезисы докладов к IV Всесоюзному съезду Общества психологов СССР. Ч.2. – М., 1983. – С. 55-57.